

ІСТОРІЯ ЧЕРНЕЦТВА У СПАДЩИНІ О. АНАТОЛІЯ КРАЛИЦЬКОГО, ЧСВВ¹

Мороз Володимир Романович

кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії Церкви УКУ, Львів

E-mail: moroz.volodymyr@ucu.edu.ua

http://orcid.org/0000-0002-0852-4285

Стаття присвячена вивченню спадщини ігумена Мукачівського василіянського монастиря св. Миколая на Чернечій Горі о. Анатолія Кралицького, ЧСВВ (1835 – 1894) як історика чернецтва загалом та Василіянського Чину св. Йосафата зокрема. Автор подає характеристику діяльності о. Кралицького на полі пошуку, дослідження і видання низки архівних джерел XVIII – XIX століть з метою висвітлення історії монашества, написання численних розвідок про василіянські монастирі й чернечі біографії. Володимир Мороз обґрунтовує думку про те, що до видання джерел мукачівський ігумен прагнув підходити системно, публікуючи якомога точніші тексти давніх актів і взаємно верифікуючи повідомлення одних документів іншими. Особливу увагу присвячено програмному характеру досліджень о. Кралицьким історії монастирів Закарпаття. Автор опрацьовує його тексти про монастирі в селах і містах Біксад, Боронява, Букова Гірка, Грушево, Імстичево, Красний Брід, Малий Березний, Марія-Повч, Мукачево, а також ліквідовані монастирі Марамороша. У статті простежено те, як чернець поступово перейшов від видання джерел до їх аналізу в авторських розвідках про чернечі обителі. Численні статті мукачівського ігумена про василіянських протоігуменів, а також укладений ним список протоігуменів, розглянуті як вияв прагнення о. Кралицького дослідити і написати життєписи відомих йому керівників Василіянського Чину на Закарпатті. При цьому показано, що чернець-дослідник не обмежувався вивченням біографій виключно протоігуменів, адже написав тексти і про деяких василіян, які були відомими богословами і наставниками молодих ченців. Окремо автор статті наголошує, що о. Кралицький у своїх біографічних студіях не обмежувався виключно Закарпаттям, адже видав також тексти про життя св. Кирила і Методія, св. Антонія Печерського, Нестора Літописця, Феофана Прокоповича. У цих та інших випадках мукачівський ігумен виступив як яскравий представник української релігійної та інтелектуальної історії другої половини XIX ст., свідомий власної ідентичності.

Ключові слова: Василіянський Чин св. Йосафата, Мукачівський василіянський монастир, історія монашества в Україні, інтелектуальна історія, Анатолій Кралицький

Постановка проблеми. Ігумен Мукачівського василіянського монастиря св. Миколая на Чернечій Горі упродовж 1869 – 1894 рр. о. Анатолій Кралицький, ЧСВВ (1835 – 1894) – автор сотень текстів на теми історії, етнографії, а також різних питань суспільного життя. Він же – активний літератор. Низка дослідників вже вказала, що цей ієромонах був одним з найосвіченіших мужів Закарпаття [Hnat'uk, 1899, с. 420], найвидатнішим прозаїком краю з часів перед 1938 р. [Tichý, 1938, s. 102–103; Тихий, 1996, с. 119], найбільшим істориком Василіянського Чину, а заодно Мукачівської єпархії в другій половині XIX ст. [Ваврик, 1958, 220].

Літературною, публіцистичною і науковою працею чернець займався щонайменше 44 з 59-ти років свого життя. Його перший ідентифікований твір з'явився друком, коли йому було 15 років. Частина праць василіянина опублікована під щонайменше 25 псевдонімами і криптонімами або анонімно, бо він боявся переслідувань угорської адміністрації та прибічників її асиміляційної політики. Ще одна група творів монаха була видана вже по його смерті, інша лишається в рукописах, а якась – досі неідентифікована. Закономірно, що дослідження дозволяють виявити все нові публікації Кралицького і доповнити результати пошуків

попередніх авторів. Актуальність вивчення спадщини ігумена-історика посилюється ще й тим, що його праці розсіяні по численних періодичних виданнях, які вже давно стали бібліографічною рідкістю, а тому інформація в них і погляди самого автора лишаються маловідомими навіть у фахових колах істориків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Абсолютна більшість дослідників творчості Кралицького, концентрувалася на його літературній і фольклористичній діяльності. В комплексі цих праць слід виділити останні, але вже не нові розвідки Франтішека Тішого [Tichý, 1936], Оксани Рудловчак [Рудловчак, 1983], Йолани Голенди [Голенда, 1980; Голенда, 1984], Юрія Панька [Панько, 1991], Любиці Баботи [Бабота, 1994, с. 102–146], Ольги Гузьової [Guzová, 1995]. Ці публікації є цінними вже тому, що в них увагу приділено тяжінню василіянина до висвітлення історичних тем в романтичному дусі: зображенню народу як колективного героя і творця своєї долі, пошуків у минулому прикладів героїзму та опрацювання їх з метою творення підґрунтя для відродження. Пізніші праці про літературну спадщину ієромонаха практично не внесли чогось суттєво нового для дослідження її ідейного спрямування і змісту сюжетів. Навпаки, в них можна спостерігати спроби маніпуляції творчістю Кралицького з метою витворення з його особи якогось роду попередника сучасного «неорусинства» шляхом замовчування його інтелектуальних взаємин з українськими діячами, впливів цих діячів на нього і

¹ Це дослідження проведено як частина проекту, підтриманого БФ «Повір у себе».

шляхом вибіркового цитування одних місць його праць та замовчування інших [Падяк, 2004; Сочка-Боржавин, 1995, с. 43–47].

Спеціалізовані наукові публікації про історичні розвідки мукачівського ігумена є нечисленними. Першою спробою детального наукового аналізу спадщини Кралицького-історика була стаття о. Атанасія Пекаря, ЧСВВ 1974 р., що досі не втратила актуальності [Пекар, 1974]. Проте її автор не мав доступу до всіх робіт Кралицького з огляду на замкнутість країн комуністичного табору для дослідників із країн Заходу. Як він писав, *«Я вповні свідомий того, що велика частина писань Кралицького ще неусталена і тому годі було мені подати повну синтезу його літературної спадщини. А анонімні його твори так і остануться анонімними, хіба о якимсь чудом віднайдуться його рукописи чи супровідні листи»* [Пекар, 1974, с. 290]. Підсумком пошуків Пекаря в цьому напрямку став огляд спадщини Кралицького в третьому томі його книги «Нариси історії Церкви Закарпаття» [Пекар, 2014, с. 148–152].

З дослідників періоду незалежної України, коли архіви і колекції старих видань поступово стали доступними для вивчення, спадщині Кралицького, як історика, присвятили увагу Валерій Падяк і Лариса Ільченко – автори бібліографічного покажчика [Падяк, Ільченко, 1994]. Та це загалом корисне видання є неточним і навіть тенденційним у плані нав'язування ігуменові «русинськості»; частина праць ченця в покажчику не вказана, тоді як його авторство щодо інших вміщених публікацій викликає значні застереження.

Загальний огляд доробку ігумена-історика в форматі окремого розділу вміщений у монографії Дмитра Данилюка «Історична наука на Закарпатті» [Данилюк, 1999, с. 174–181]. Цей вчений навів ряд важливих спостережень, але згадав тільки 23 праці ченця, частина з яких – етнографічні, художні і публіцистичні, а не науково-історичні. Статтю про Кралицького-історика видав дослідник Віктор Кічера, проте в ній згадано всього п'ять робіт ігумена, а дві з чотирьох сторінок розвідки (ще одну займає бібліографія) присвячені розгляду виключно однієї публікації не на історичну тему [Кічера, 2011]. Зрозуміло, що при таких підходах постать Кралицького-історика залишається недослідженою належно. Заявляючи наміри загального огляду його спадщини, слід аналізувати всі відомі праці. Зрештою, в умовах доступності джерел та за наявності оглядових робіт Пекаря доцільніше і можна глибше вивчати окремі тематичні блоки праць Кралицького. Це дозволило б досягнути певний поступ в пізнанні його доробку. Відповідні мотиви слугували для мене поштовхом видати у 2018 р. розвідку про маркери національної й релігійної ідентичності в текстах мукачівського ігумена [Мороз, 2018a]. Представлене тут дослідження слід розглядати як продовження справи аналізу спадщини ченця. При цьому зазначу, що воно не претендує на повноту, адже з часом можуть виявлятися все нові публікації, а можливо й рукописи цього автора.

Мета. Метою цієї статті є аналіз праць Кралицького, присвячених історії чернецтва, Василянського Чину, за винятком його життєписів мукачівських єпископів-василян – останні можуть стати предметом іншого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Загалом серед ідентифікованих історичних розвідок Кралицького можна виділити кілька тематичних груп, присвячених: 1) аналізу і публікації джерел; 2) історико-етнографічному опису різних місцевостей Закарпаття або різних верств суспільства (селян, козаків); 3) загальній історії Церкви; 4) історії монастирів і монашого життя загалом та на Закарпатті; 5) біографістиці. В першій, четвертій і п'ятій групах праць ігумен безпосередньо досліджує минуле чернецтва, а в другій і третій згадує про нього принагідно. Інтерес до висвітлення історії монашества, як і увага до культури простого народу, є одним з домінантних в науковій спадщині Кралицького. Зрештою, о. Пекар раціонально зазначив, що *«найбільша заслуга Кралицького, як історика, полягає в тім, що він старався наświetлити історію і життя василян на Закарпатті»* [Пекар, 1974, с. 288].

Анатолій Кралицький як видавець джерел.

Отець Кралицький почав займатися пошуком, аналізом і виданням документів з історії чернецтва ще до того, як 13 (25) червня 1869 р. на провінційному соборі в Краснобрідському монастирі його обрали мукачівським ігуменом. Значному пошвавленню джерелознавчої роботи ієромонаха сприяло його переведення з Марія-Повчанського монастиря до Мукачівського наприкінці 1863 р. В обителі св. Миколая на Чернечій Горі були розміщені провінційний архів і бібліотека, які він почав опрацьовувати.

Вже у 1863 р. в львівській газеті «Слово» чернець зробив публікацію «Про другу чудотворну ікону Пресвятої Борогодиці Марія-Повчанської», в якій у супроводі власних коментарів видав документ зі свідченнями про плач другої чудотворної ікони Матері Божої в Марія-Повччі 21, 22 і 25 липня 1715 р. [Слово, 1863, 7 грудня, 1863, с. 381–382].

Принаймні з 1865 р. Кралицький знав рукописне «Списаніє обителей мараморьскихъ древлебышихъ и нынѣ зостающихъ, начавше отъ Боронявы» 1749 р., що в наші дні перебуває у фондах Державного архіву Закарпатської області (далі ДАЗО) [ДАЗО, ф. 64, оп. 1, спр. 66]. В першому випуску наукового збірника «Галицько-Руської Матиці» за 1865 він видав статтю «Список монастирів Чину св. Василя В., існуючих колись в Мараморші (в Угорщині) і стертих Йосифом II» [Кралицький, 1865b]. Ця публікація є рефератом згаданого джерела. В якості примітки до неї василянин додав переклад повідомлення о. Антонія Петрушевича в «Церковній газеті» про акт з фондів Румянцевського музею в Петербурзі, де згадується старовинний Заневський монастир на Мараморші [Кралицький, 1865b, с. 53]. В другому випуску збірника Матиці за той же рік вміщено подані Кралицьким публікації двох джерел: переклад з латині записки під заголовком «Сліди книгодрукарні монастиря Грушівського» і

детальніший витяг з тексту «Списаніє обителєй мараморыскых...» про Угольський монастир: фрагмент, де йдеться, що інша його назва – Заневський [Кралицький, А., 1865с]. Таким чином бачимо, що монах-дослідник не зупинявся на разових публікаціях цікавих для нього джерел, а намагався доповнити і пояснити їх інформації іншими актами.

У 1867 р. ієромонах опублікував в ужгородській газеті «Свѣтъ»¹ документ 1686 р. з архіву Імстичівського монастиря про смерть і похорони єпископа Йоанникія Зейкана та участь в них чернецтва [Свѣтъ, 1867, 23 сентября, с. 4]. На початку 1868 р. в тій же газеті він видав чотири архівні документи з Імстичівського монастиря, а також три дарчі грамоти Зарічанського монастиря [Рудловчак, 1985, с. 117]. У 1869–1870 рр. «Свѣтъ» за поданням василіянина видав чотири документи XVIII ст., що стосуються історії марамороських монастирів. Це були звіт про візитацію Боронявського і Кричівського монастирів протоігуменом Йоанникієм Скрипкою 7 і 9 червня 1756 р. [Свѣтъ, 2 февраля 1869, с. 1–2; ДАЗО, ф. 64, оп. 5, спр. 121], лист протоігумена Макарія Шугайди від 12 липня 1763 р. до селян Углі з приводу їх зазіхань на монастирські угіддя [Свѣтъ, 1870, 23 апрѣля, с. 124; ДАЗО, ф. 64, оп. 1, спр. 636], звернення селян з Драгова 1755 р. до монашого собору з проханням призначити настоятелем місцевого монастиря о. Манасію [Свѣтъ, 1870, 30 апрѣля, с. 132], акт обстеження земель Углянського монастиря від 15 вересня 1705 р. [Свѣтъ, 1870, 30 апрѣля, с. 132–133; ДАЗО, ф. 64, оп. 5, спр. 60, 2 арк.]. Також у 1870 р. мукачівський ігумен видав акт від 1 червня 1855 р., яким о. Олександр Духнович дарував свою бібліотеку Краснобрідському монастиреві [Свѣтъ, 1870, 13 августа, с. 252].

Однією з важливих знахідок ігумена, повідомлення про яку він видавав двічі: у Львові та Ужгороді, став архівний документ – фрагмент монастирського історіописання про прихід на Закарпаття подільського князя Федора Коріятовича і його фундацію для Мукачівського монастиря [Карпать, 1874, 27 юнѣя, с. 4; Слово, 1874, 22 юнѣя, с. 4]. Детальному аналізу цього джерела і контексту його постановня присвячено мою іншу статтю [Мороз, 2018b].

Примітним є те, що мукачівський настоятель цікавився джерелами монастирського походження не тільки із Закарпаття. У 1888 р. він передрукував вступ до «Повісті минулих літ» під заголовком «Із літопису Нестора» – від початку цього твору до легенди про місію св. Андрія Первозваного на Русі [А. К., 1888]. Тут варто згадати також, що ієромонах віднайшов і 1864 р. ввів до наукового обігу «Мукачівський псалтир» XIV – XV ст., а в 1865 р. присвятив окрему статтю аналізу давніх Євангелій з монастирського книгозбирання. Та хоч ці пам'ятки виявлені в Мукачівському монастирі, аналіз статей василіянина про них не входить до завдань поточного

дослідження, бо вони не присвячені історії монашества.

До публікації джерел о. Кралицький підходив відповідально і прагнув передати тексти автентично, що не завжди вдавалося з технічних причин. Про вимушені зміни дослідник вважав за потрібне повідомляти своїх читачів. До прикладу, під виданням згаданих актів візитації Боронявського і Кричівського монастирів за 1756 р. він зазначив:

«Оригінал писаний давнім, до 1850 року загальнооживаним у нас, шрифтом з численними надрядковими титлами; та оскільки в друкарні ужгородській немає церковнослов'янських літер, котрими би зручніше можна надрукувати цю пам'ятку, то ми скорочені слова переписуємо додатково» [Свѣтъ, 1869, 2 февраля, с. 1].

Ці застереження актуальні і для інших публікацій джерел, які здійснив Кралицький. Більше того, понад 30 років працюючи в монастирському архіві, він не вдовольнявся знахідками до історії Василянського Чину, а тому в одній з останніх своїх розвідок, статті про Грушівський монастир, написав:

«Ми й тепер звертаємо дуже мало уваги на свої справи, віддаємося зазвичай безтурботному лінивству; так було й тими днями.² Століття збігало за століттям, предки наші були в завидному спокої; про те, щоби залишити потомству якийсь знак свого життя, не турбувався ніхто. Подекуди в тих чи інших церковних книгах знаходимо якісь замітки, але й вони стосуються більше буденного життя, ніж подій суспільного характеру» [Із історії наших угро-руських монастирей, 1895, с. 135].

Цей текст був виданий вже після смерті автора і свідчить, що наприкінці життя ігумен мав певні рефлексії як підсумок пошукової роботи. З іншого боку, наведена цитата засвідчує, що архів Мукачівського монастиря за цього настоятеля був ще значною мірою не впорядкований.

Розвідки про василіянське чернецтво і монастирі.

Головним результатом праці о. Анатолія Кралицького з джерелами стали його авторські тексти, присвячені висвітленню духовної та інституційної історії Василянського Чину, а також історії окремих монастирів. Коли приглянутися до структури і хронології появи текстів цієї групи, то зрозумілим стає, що Кралицький, як історик Чину, поступово переходив від історичних тем загального характеру до все конкретніших.

Дійсно, в місяцеслові на 1865 р. чернець видав статтю «Про Чин св. Василя загалом» [О Чинѣ св. Василя вообще, 1864], у 1866 р. – «Пустельницькі колонії в Єгипті» [А. К., 1866], у 1867 р. – «Пустельники в часи св. Василя В[еликого]» [Кралицький, А., 1866с]. У 1871 р. він підходить

¹ Мукачівський ігумен писав, що літера «ятъ» (ѣ) – це «і» [Кралицький, 1865а, с. 110–111], як в українців, а не «є», як у росіян. Тобто, він читав «Світ», а не «Свет».

² Анатолій Кралицький регулярно вживав біблійні вислови або перегуки з ними. В цьому випадку порівн. «За тих днів» (Мр. 8, 1), «Тими днями» (Мр. 1, 9; Лк. 2, 1), «Того (ж) часу» (Мт. 3, 1; 12, 1; 14, 1; 18, 1; Лк. 13, 1) та ін. У публікації цієї статті маємо вираз «въ время оно», що пов'язане з церковнослов'янською мовою. Подібне використання фрази знаходимо, до речі, і в Тараса Шевченка: «Во Іудеї во дні они» [Шевченко, 2003, с. 309, 506].

ближче до рідного краю і реферує статтю зі словацького часопису «Slovesnost'» про Воходську архимандрію в комітаті Феєр, на північ від озера Балатон, у теперішньому с. Бокод медьє Комаром-Естергом Угорщини [Кралицькій, 1871]. Інтерес о. Кралицького до цієї історичної обителі був пов'язаний з аргументами, що вона колись належала василіянам – східному чернецтву, а не бенедиктинцям.

Синхронно з написанням загальних статей про історію Чину і працею в архівах, василіянин почав творити розвідки про минуле монастирів Закарпаття. Насиченою історичними відомостями є вже його стаття 1863 р. «Короткий опис монастиря Марія-Повчанського Чину святого Василя Великого (в Угорщині)». В якій йдеться не тільки про поточний стан обителі і монастирської церкви, а й про чудесні плачі двох ікон Богородиці, про закладення і будівництво храму зусиллями василіян-єпископів Георгія Бізанція, Симеона Ольшавського Гавриїла Блажовського та Мануїла Ольшавського, про фундацію шляхтича Дмитра Раца, а також про перших ченців монастиря на чолі з ігуменом Йоаннікієм Скрипкою [Кралицькій, 1863]. При написанні цієї розвідки ієромонах використав джерело, публікації якого присвятив згадану вище статтю «Про другу чудотворну ікону Пресвятої Борогодиці Марія-Повчанської». Цю ж історію на основі того ж документа він переповів у статті «Пам'ять з празника. Опис чудотворної ікони Пресвятої Діви Марії Марія-Повчанської» [Кралицькій, 1866b].

Наступний приклад поєднання о. Кралицьким оповіді про історію та сучасність знаходимо в його короткій замітці «Монастир Марія-Повчанський», виданій 1866 р. у віденському часописі «Отечественный Сборник» як передова стаття під псевдо Лаборчань. Особливістю цієї публікації є те, що її ілюструє зображення названої обителі, зроблене на основі фотографії [Лаборчань, 1866]. Загалом на прикладі описаних статей бачимо, як василіянин-дослідник поступово за посередництвом журналістики переходить до авторського історіописання. Основним його напрацюванням в цій сфері став цикл нарисів про всі діючі обителі краю, який о. Кралицький кілька разів публікував під дещо зміненими назвами, частково доповнюючи і виправляючи тексти.

Так, у місяцесловах на 1865 і 1866 рр. ієромонах вмістив розвідки про історію Марія-Повчанського, Краснорідського та Мукачівського монастирів під спільним заголовком «Історичний опис монастирів Чину св. Василя В[еликого] в Угорщині» [А. К., 1864; А. К., 1865]. Як свідчить примітка наприкінці другої з цих статей, автор планував продовжити цикл у місяцеслові на 1867 р., але ні там, ні в наступних виданнях збірника цього не зроблено. Але тексти ченця на цю ж тематику почали з'являтися в інших виданнях. Як подав о. Пекар, розділ «Монастирі єпархій Пряшівської і Мукачівської в Угорщині» в шематизмі Василянського Чину 1867 р., укладеному Михайлом Коссаком і виданому у Львові, – це також «історичні нариси Кралицького» [Коссаць, 1867,

195–203; Пекар, 1974, с. 288]. Насправді ж ця публікація є переробкою статті василіянина «Список монастирів Чину св. Василя В., існуючих колись в Марамороші...», доповненою даними з праці о. Йоаннікія Базилевича, ЧСВВ «Коротка відомість про фундацію князя Федора Коріятовича...».

У василіянському шематизмі на 1870 р., виданому в Ужгороді наприкінці 1869 р., з'явилися друком нариси про монастирі єпархії Мукачівської (св. Миколая в Мукачеві, св. Михаїла в Імстичеві, св. Миколая в Малому Березному, Благовіщення в Бороняві), Пряшівської (Зішестя Св. Духа в Красному Броді, Воздвиження Чесного Хреста на Буковій Гірці) та Самош-Уйварської (Петра і Павла в Біксаді) [Шематизмъ иноковъ, 1869]. Ці тексти видані без підпису, але порівняння їх з іншими працями о. Кралицького дозволяє впевнено ствердити авторство Кралицького. До того ж, у «Временику Ставропігійського Інституту» у Львові на 1872 р. мукачівський ігумен під підписом «Із Угорської Русі» опублікував нарис «Руські монастирі на Угорській Русі» – той же текст, що в шематизмі [Руськіи монастыри на Угорской Руси, 1871]. Після цього нариси о. Кралицького про чернечі обителі з'являлися вже як незалежні статті поза циклами.

Починаючи з 1889 р., мукачівський ігумен друкував свої історичні розвідки про монастирі в ужгородському часописі «Листокъ». Першим тут у № 19 за 1889 р. видали нарис про Мукачівський монастир із його зображенням на титульному аркуші [А. К., 1889]. Наступного року цей твір перевидали у Львові: у «Временнику» Ставропігійного інституту на 1891 р. [Кралицькій, А., 1890]. Скорочений варіант цього ж тексту видали в 1891 р., знову у Львові [А. К., 1891].

В № 3 «Листка» за 1890 р. з'явився нарис о. Кралицького про Марія-Повчанський монастир з його зображенням, щоправда розміщеним чомусь в іншій статті [А. К., 1890c]. Цей нарис у 1891 р. передрукував «Вісник “Народного Дому”» у Львові [Кралицькій, 1891]. В № 8 «Листка» за 1890 р. була видана стаття о. Кралицького про Мало-березнянський монастир, а на титульній сторінці – зображення цієї обителі [А. К., 1890b]. У 1891 р. часопис в якості передової статті з ілюстрацією на титульній сторінці вмістив нарис о. Кралицького про Краснорідський монастир [А. Кр., 1891]. Зрештою, без підпису і вже по смерті о. Кралицького, у № 12 «Листка» за 1895 р. була видана розвідка про Грушівський монастир на Марамороші [Изъ истории нашихъ угро-русскихъ монастырей, 1895].

Дуже інформативною є коротка стаття о. Кралицького під нейтральною назвою «Лист в редакцію», вміщена в № 15 «Листка» за 1892 р. Її ігумен написав у зв'язку зі смертю самош-уйварського єпископа Йоана Ванчі. У публікації подані спогади Кралицького про те, як у 1873 р. цей румунський ієрарх в обхід Василянського Чину звертався до віденської влади, щоби ліквідувати монастир у Біксаді а його майно передати єпархії [Кралицькій, А., 1892].

Слід окремо відзначити, що подеколи до історичних праць о. Кралицького помилково відносять публікації, присвячені не минулому, а сучасному для нього становищу Василянського Чину, як наприклад «Чин соборування наших монахів» [К., 1885]. Втім, у цій і подібних публікаціях чернець не ставив собі завдання подати історію органів управління провінції, а тільки опис і пояснення поточних реалій. Іноді такі тексти є виключно журналістськими повідомленнями про новини з життя василян. Так, тему виборів урядів провінції ігумен зачепив у статті про монаший собор в Марія-Повчі 27–29 червня 1888 р. [К., 1888]. Аналогічно історичний інтерес вже тепер, але не в часи створення, становлять журналістські публікації василянина про монастирські відпусти. Чернець описав такі урочистості в Марія-Повчі у празники св. Пророка Іллі, Успіння й Різдва Пресвятої Богородиці 1862 р. [Слово, 1862, 22 серпентврія, с. 293], а також в Імстичеві у празник Різдва Пресвятої Богородиці 1867 р. [Свѣтъ, 1867, 16 сентябрія, с. 3–4]. Окрім того, Кралицький, швидше всього, є автором анонімної замітки про відпуст на празник Успіння Пресвятої Богородиці в Мукачеві 1870 р., який відвідав відомий громадський діяч і меценат з Галичини Михайло Качковський [Отъ Мукачева, 1870].

Дослідження чернечих біографій.

Окрема група текстів Анатолія Кралицького на історичну тематику – це біографії чернецтва. Їх василянин писав, використовуючи різні публікації (передусім книгу о. Базилевича «Коротка відомість про фундацію князя Федора Коріятовича...»), а також архівні документи, тому в них можна знайти дані, яких часом немає і в пізнішій історичній літературі. Прикладом цього є вже перший біографічний текст, автором якого вважають о. Кралицького: «Григорій Булко – ієромонах Чину св. Василя В.» [Григорій Булько, 1866]. В цій статті подано життєпис першого протоігумена об'єднаних василян Закарпаття у 1733 – 1742 рр., який водночас був вікарієм мукачівського єпископа на Мараморощі. Автор розвідки вказує, що о. Булко був рідним дядьком майбутнього греко-католицького єпископа-василянина, крижівського апостольського вікарія Гавриїла Палковича, якому архиєрейське свячення у 1752 р. вділив мукачівський єпископ Мануїл Ольшавський у церкві в Великому Каролі (тепер Карей в Румунії) [Григорій Булько, 1866]. Ця інформація уточнює дані книги єпископа Юрія Джуджара, що владика Палкович – близький свояк о. Булка і був свячений у Відні [Джуджар, 1986, с. 47–48].

Наступний життєпис віденського циклу біографічних публікацій авторства Кралицького – біографія другого протоігумена василян Закарпаття у 1744 – 1754 рр. о. Гедеона Пазина, ЧСВВ, який відзначався аскетизмом і в 1742 р. почав будувати Малоберезнянський монастир [Гедеонъ Пазинъ. Ієромонахъ угорскій, 1866]. Також як великого аскета описано в біографії протоігумена 1755–1756 рр. о. Йоанникія Скрипку, причому автор життєпису для створення повноти образу цього ієромонаха

використав усну історію василян (перекази): «*Був зросту високого, але ще вищої моралі*», навіть лежачи при смерті, коли йому дали бульйон з м'яса і він з'їв його, то *«розплакався над тим, що його обдурили і таким чином він порушив чернечі правила»* [Йоанникій Скрипка. Ієромонахъ, 1866]. Протоігумен, о. Гавриїл Дешко, який урядував на посаді у 1756 – 1758 рр., в біографії авторства о. Кралицького постає спершу як вчений муж, активний співробітник і вікарій мукачівського єпископа Мануїла Ольшавського, а відтак – василянин [Георгій Дешковъ, 1866]. Також у віденському «Сборнику» і також у 1866 р. вийшла стаття о. Кралицького про протоігумена 1769 – 1778 і 1784 – 1789 рр. Сильвестра Ковейчака, ЧСВВ, який *«був стовпом Чину, у справах повільний, але невтомний і ревний»* [Сильвестеръ Ковейчакъ. Ієромонахъ, 1866]. Щоправда, в цьому життєписі неправильно вказано рамки другого періоду врядування о. Ковейчака як 1779–1789 рр. Насправді у 1778 – 1781 рр. протоігуменом був о. Мартирій Кашпер, ЧСВВ, а в 1781 – 1784 рр. – о. Антоній Коцак, ЧСВВ [Пекар, 2014, с. 174]. Біографії василянських протоігуменів о. Макарія Шугайди (1758–1766), о. Мартирія Кашпера та Антонія Коцака авторства о. Кралицького поки невідомі. Загалом у 1866 р. у Відні о. Кралицький видав життєписи п'яти із дев'яти осіб протоігуменів XVIII ст.

Але віденському циклі публікацій 1866 р. о. Кралицький подав біографії не лише протоігуменів. Тут є також невеликий текст про Ісаакія Чирського – ігумена монастиря в Бедевлі, намісника і сповідника у Марія-Повчі та магістра новиків у Красному Броді, який помер 1775 р. [Исаакій Чирскій. Ієромонахъ, 1866]. Більше того, в «Сборнику» о. Кралицький не обмежився дослідженням і написанням біографій чернецтва виключно Закарпаття. Там же під підписом «Л.», що є скороченням від псевдо «Лаборчанъ», він видав життєпис Феофана Прокоповича, який був василянином, але вийшов з Чину [Л., 1866].

У тому ж 1866 р., але вже у Львові, о. Кралицький видав детальну біографію о. Арсенія Коцака, ЧСВВ – брата протоігумена Антонія Коцака, відомого у свій час богослова, магістра новиків у монастирі в Красному Броді, духівника в Малоберезнянському монастирі, ігумена обителів в Марія-Повчі і Буковій Гірці, який помер у Мукачівському монастирі 1798 р. [Кралицькій, А., 1866а]. Про те, що о. Кралицький знав твори о. Коцака, свідчить завершення його статті:

«Був чоловік вельми працелюбний, глибокої побожності і смирення. Після нього залишилися у монастирських бібліотеках великого об'єму рукописи переважно богословського й аскетичного змісту руською і латинською мовами» [Кралицькій, А., 1866а, с. 67].

Про те, що інтерес о. Кралицького до вивчення чернечих біографій, зокрема життя протоігуменів, був сталим і він прагнув підходити до справи системно, свідчить не тільки кількість написаних текстів. Важливим з цього огляду є стаття ієромонаха про протоігумена 1869 – 1885 рр. о. Матея Микиту,

ЧСВВ. В цій розвідці про свого сучасника і наставника мукачівський ігумен подав, крім життєпису о. Микити, ще й власноруч укладений перелік протоігуменів василіян Закарпаття за період 1733–1885 рр. Звісно, в ньому є ряд помилок, починаючи з того, що не вказаний о. Булко як перший протоігумен, а також упущено о. Скрипку, на протоігуменський уряд якого вказано у життєписі 1866 р. Та вже неспівпадіння списку протоігуменів о. Кралицького з аналогічним списком авторства о. Івана Мондока 1876 р. показує, що мукачівський ігумен працював самостійно, йшов за джерелами, до яких мав доступ. Зрештою, різні варіанти списків протоігуменів порівняв і зробив належні висновки о. Пекар [Пекар, 2014, с. 164–174]. Загалом життєпис о. Микити авторства о. Кралицького був виданий двічі: у львівському «Слові» та ужгородському «Листку» (з портретом) [Матфей Микита, протоігумен. 1802–1885, 1885; Слово, 1885, 25 октября, с. 2].

У № 9 за 1890 р. «Листка» вийшла друком біографія протоігумена 1789–1821 рр. о. Йоаннікія Базиловича, ЧСВВ, написана о. Кралицьким. Вона невелика розмірами, але опублікована з портретом о. Базиловича як передова стаття. Її зміст додатково засвідчує, що автор знав працю протоігумена «Коротка відомість про фундацію князя Федора Коріятовича...», а також «Глумачення Літургії», яку вказав під назвою «Глумачення церковних обрядів» і до якої не мав доступу [А. К., 1890а].

Насамкінець варто зазначити, що помітне місце серед статей о. Кралицького про чернецтво займають життєписи подвижників давнини. Вже в місяцеслові на 1866 р., який василіянин редагував спільно з Віктором Кимаком по смерті о. Духновича, вийшов його перший текст про св. Кирила і Методія [Кралицькій, А., 1865d]. У 1888 р. мукачівський ігумен повернувся до постатей солунських братів-ченців і місіонерів у статті «З приводу 900-літнього ювілею хрещення руського народу». В ній автор відстоює позицію, що жителі Закарпаття – спадкоємці Володимирового Хрещення, а ні Кирило і Методій, ні їхні учні у краї не бували та не проповідували [По поводу 900-летнего юбилея крещения русского народа, 1888, с. 178].

Привертали увагу василіянина-дослідника і особи святих княжої Русі-України. У місяцеслов на 1865 р. він вмістив житіє св. Антонія Печерського, реферат чийогось більшого тексту [Житіє святого

Антонія Печерського, 1865]. У 1886 р. в «Листку» чернець видав короткий життєпис преподобного Нестора Літописця [Преподобный Нестор (Первый русский летописец), 1886]. Інформацію для написання цих публікацій Кралицький брав, звісно, з праць інших авторів, а також «Повісті минулих літ», а не документів архіву Мукачівського монастиря. Але тим ясніше тут виступає широта поглядів мукачівського ігумена. Якщо врахувати, що у згаданому місяцеслові для Закарпаття він вмістив також життєписи св. Андрія Первозванного та св. Володимира Великого, то вектор інтелектуального тяжіння ченця стане ще яснішим – він усвідомлював Мукачівську єпархію як частину київської церковної традиції і відстоював цю позицію. Втім, дослідження відповідних моментів може стати предметом наступних публікацій.

Висновки. Як можна переконатися на основі викладеного матеріалу, мукачівський ігумен 1869–1894 рр. о. Анатолій Кралицький – один з піонерів дослідження документальних джерел історії василіянського чернецтва на Закарпатті. У цій сфері його ім'я можна поставити поряд з іменем іншого василіянина-історика, о. Йоаннікія Базиловича. Упродовж багатьох десятиліть Кралицький опрацьовував архів Мукачівського, а також, можливо, Імстичівського, монастирів і видав у супроводі власних коментарів окремі важливі документи. Окрім того, ієромонах створив численні авторські тексти на різні теми історії Василіянського Чину. Зосередившись спершу на описах початків чернецтва і його давніх осередків на Близькому Сході, монах поступово, в міру набуття інформації в архівах і літературі, перейшов до написання нарисів з історії монастирів Закарпаття й життєписів визначних василіян. Він створив розвідки про минуле всіх основних монаших обителів краю, а також про багатьох протоігуменів місцевої чернечої провінції і окремих ченців. Ці тексти містять інформацію, актуальну для використання і в сучасній історичній науці. З іншого боку, мукачівський ігумен ніколи не звужував свої інтереси до меж Закарпаття, а навпаки, писав тексти про життя св. Кирила і Методія, св. Антонія Печерського, Нестора Літописця. Загалом тексти о. Кралицького на теми історії монашества – яскравий приклад інтелектуальної історії України і василіянського історіописання другої половини XIX ст.

Список використаних джерел

- Guzová, O., 1995, *Recepčia slavínofilstva v dielach Anatolija Kralyckého a Ivana Syl'vaja s historickou tematikou* (роговна́васія štúdia), *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, вип. 20, Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братіславі, Відділ української літератури в Пряшеві, с. 654–662.
- Hnačuk, V., 1899, *Rusíni v Uhrách, Slovanský přehled*, ročník 1, Praha: Knihtiskárna F. Šimáček, s. 216–222, 418–427.
- Tichý, Fr., 1936, *Anatolij Kralickij (Přispěvky k studio jeho života i díla)*, *Carpatica*, № 1, Praha: Orbis, с. 3–21.
- А. К., 1864, *Историческое описание монастырей св. Василия В. в Угорщинѣ, Мѣсяцословъ на годъ 1865 для русскихъ угорскія страны*. Ужгородь: Типографія Карла Іегера, с. 49–54.
- А. К., 1865, *Историческое описание монастырей св. Василия В. в Угорщинѣ, Мѣсяцословъ на годъ 1866 для русскихъ угорскія страны*. Ужгородь: Типографія Карла Іегера, с. 33–35.
- А. К., 1866, *Пустыническіи колоніи въ Египтѣ, Отечественный сборникъ: Додатокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрийскои державы*, № 12, с. 47–48.
- А. К., 1888, *Изъ лѣтописи Нестора (Вступленіе)*, *Листокъ*, № 17, с. 257–259.
- А. К., 1889, *Монастырь святого отца нашего Николая на Горѣ Чернецкой возлѣ Мукачева*, *Листокъ*, № 19, с. 220–222.

- А. К., 1890а, Иоанникий Базилович, протоигумен, *Листокъ*, № 9 с. 97–98.
- А. К., 1890б, Монастырь Березницкий, *Листокъ*, № 8, с. 92.
- А. К., 1890с, Монастырь Мария-Повчанский, *Листокъ*, № 3, с. 32–33.
- А. К., 1891, Мукачевский монастырь, *Новый Галичанинъ*, № 4, с. 50.
- А. Кр., 1891, Монастырь Краснобродский, *Листокъ*, № 9, с. 97–98.
- Бабота, Л., 1994, *Закарпатоукраїнська проза другої половини ХІХ століття*, Пряшів: Словацьке педагогічне товариство в Братіславі, Відділ української літератури в Пряшеві, 255 с.
- Ваврик, М., 1958, *По василіянських монастирях*, Торонто: Видавництво Отців Василіян, 286 с.
- Гедеонъ Пазинъ. Іеромонахъ угорскій, 1866, *Отечественный сборникъ: Додатокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрийскои державы*, № 7, с. 28.
- Георгій Дешковъ, 1866, *Отечественный сборникъ: Додатокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрийскои державы*, № 14 с. 56.
- Голенда, Й., 1984, *Анатолій Кралицький. Життя і творчість*, Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братіславі, Відділ української літератури в Пряшеві, 250 с.
- Голенда, Й., 1980, *Анатолій Кралицький у закарпатоукраїнському культурному житті минулого сторіччя*, *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, вип. 9, Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братіславі, Відділ української літератури в Пряшеві, с. 135–206.
- Григорій Булько. Іеромонахъ Чина св. Василя В., 1866, *Отечественный сборникъ: Додатокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрийскои державы*, № 6, с. 24.
- Данилюк, Д., 1999, *Історична наука на Закарпатті*, Ужгород: Патент, 352 с.
- Державний архів Закарпатської області, ф. 64, оп. 1, спр. 66, 8 арк.
- Державний архів Закарпатської області, ф. 64, оп. 1, спр. 636, 1 арк.
- Державний архів Закарпатської області, ф. 64, оп. 5, спр. 60, 2 арк.
- Державний архів Закарпатської області, ф. 64, оп. 5, спр. 121, 12 арк.
- Джуджар, Ю., 1986, *Католицька Церква візантійсько-слов'янського обряду в Югославії*, Рим: Отці–василіяни, 200 с.
- Житіє святого Антонія Печерського, 1865, *Мѣсяцословъ на годъ 1866 для русскихъ угорскія краины*, Ужгородъ: Типографія Карла Іегера, с. 17–19.
- Изъ истории нашихъ угро-русскихъ монастырей. Монастырь Грушевский, 1895, *Листокъ*, № 12, с. 135–136.
- Исаакій Чирскій. Іеромонахъ, 1866, *Отечественный сборникъ: Додатокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрийскои державы*, № 16, с. 64.
- Іоанникій Скрипка. Іеромонахъ, 1866, *Отечественный сборникъ: Додатокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрийскои державы*, № 8, с. 32.
- К., 1885, Чинъ соборованія у нашихъ монаховъ, *Листокъ*, № 4, с. 53–55.
- К., 1888, Письмо въ редакцію. Марія-Повчъ, 30.VI, *Листокъ*, № 13, с. 197–198.
- Карпатъ*, 1874, 27 юнѣя, с. 4.
- Кічера, В., 2011, *Мукачівський ігумен Анатолій Кралицький (1834 – 1894) як історик ЧСВВ, Історія релігій в Україні*, кн. 1, Львів: Логос, с. 181–186.
- Коссаць, М., 1867, *Шематизмъ Провинціи Св. Спасителя Чина св. Василя Великого въ Галициі, уложенъ по капитульъ отбувшійся въ монастырьъ св. Онуфрейскѣмъ во Львовѣ дня 24 и 25 липця 1867 и короткий поглядъ на монастыри и на монашество руске отъ заведеня на Руси вѣры Христовои ажъ по нынѣшное время*, Львовъ: Типографія Інститута Ставропігійского, 354 с.
- Кралицькій, А., 1863, *Короткій описъ монастыря Марія-Повчанского Чина СС. Василя В. (в Угріи), Галичанинъ: литературный сборникъ*, кн. 1, вып. 2, Львовъ: Типографія Інститута Ставропігійского, с. 150–153.
- Кралицькій, А., 1865а, *Русины Лаборские в Угорщине, Науковий сборникъ, издаваемый литературнымъ Обществомъ Галицко-русской Матицы*, вып. 1, Львовъ: Книгопечатня Ставропігійского Інститута, с. 103–111.
- Кралицькій, А., 1865б, *Списокъ монастырей Чина святого Василя Великого, существовавшихъ иногда въ Марамороши (въ Угорщинѣ) и истергъхъ императоромъ Іосифомъ II 1788 г., 1865, Науковий сборникъ, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы*, вып. 1–4, Львовъ: Книгопечатня Ставропігійского Інститута, с. 50–53.
- Кралицькій, А., 1865с, *Къ примечаніямъ на статью «Списокъ монастырей, существовавшихъ иногда в Марамороше», Науковий сборникъ, издаваемый литератур. Обществомъ Галицко-русской Матицы*, вып. 2, Львовъ: Книгопечатня Ставропігійского Інститута, с. 111–114.
- Кралицькій, А., 1865d, *Св. Кирилль и Мефодій, славянскіи апостоли, Мѣсяцословъ на годъ 1866 для русскихъ угорскія краины*, Ужгородъ: Типографія Карла Іегера, с. 20–26.
- Кралицькій, А., 1866а, *Арсеній Коцак, доктор святого богословія, Науковий сборникъ, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы*, вып. 1–4, Львовъ: Книгопечатня Ставропігійского Інститута, с. 66–67.
- Кралицькій А., 1866а, *Память изъ праздника. Описаніе чудотворной иконы Пресвятой Дѣвы Маріи Марія-Повчанской, Отечественный сборникъ: Додатокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрийскои державы*, № 24, с. 93–95.
- Кралицькій, А., 1866б, *Пустынники во времена св. Василя В., Мѣсяцословъ на 1867 годъ*, Ужгородъ: Типографія Карла Іегера, с. 39–45.
- Кралицькій, А., 1871, *Нѣчто о старинной архимандрии Воходской Чина св. Василя Великого. По «Slovesnost'и», Литературный сборникъ, издаваемый Галицко-русскою Матицею*, Львовъ: Типографія Ставропігійского Інститута, с. 29–30.
- Кралицькій, А., 1890, *Монастырь св. О. Николая на Горѣ Чернецкой, возлѣ Мукачева (Угорской Руси), Временникъ Інститута Ставропігійского съ мѣсяцесловомъ на годъ обыкновенный 1891*, Львов: Типографія Інститута Ставропігійского, с. 156–158.
- Кралицькій, А., 1891, *Угро–русскій монастырь въ Марія-Повчи, Вѣстникъ «Народнаго Дома»*, № 98, с. 810–811.
- Кралицькій, А., 1892, *Письмо в редакцію, Листокъ*, № 15, с. 176–177.
- Л., 1866, *Ѳеофанъ Прокопович. Іеромонахъ, Отечественный сборникъ: Додатокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрийскои державы*, № 31, с. 124.

- Лаборчань, 1866, Монастырь Марія-Повчанській, *Отечественный сборник: Дополнокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрійскої державы*, № 9, с. 33.
- Матфей Микита, протоигумен. 1802 – 1885, 1885, *Листокъ*, № 2, с. 22–23.
- Мороз В., 2018а, «Літопис» і «Краткое лѣтословіе» Мукачівського монастиря: проблеми інтерпретації, змісту і доли рукописних джерел, *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, № 2, с. 34–39.
- Мороз, В., 2018b, Чернець та його доба: національна та релігійна ідентичність у спадщині о. Анатолія Кралицького, ЧСВВ (1835 – 1894), *Етнічна історія народів Європи*, № 56, с. 37–53.
- О Чинѣ св. Василя вообщѣ, 1864, *Месяцословъ на 1865 годъ*, Ужгород: Типографія Карла Іегера, с. 47–49.
- Отъ Мукачева, 1870, *Свѣтъ*, 20 августа, с. 260.
- Падяк, В., 2004. Анатолій Федорович Кралицький: 110-річчя від дня смерті прозаїка, етнографа, фольклориста, журналіста (1834 (1835?) – 1894), *Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік*, Ужгород: Видавництво В. Падяка, с. 60–64.
- Падяк, В., Ільченко, Л., *О. Анатолій Кралицький. Бібліографічний покажчик*, Ужгород: Патент, 112 с.
- Панько, Ю., 1991. Історія одної легенди, *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, вип. 17, Пряшів: Словацке педагогічне видавництво в Братиславі, Відділ української літератури в Пряшеві, с. 275–301.
- Пекар, А., 1974. Анатолій Кралицький, ЧСВВ – як історик (1835 – 1894), *Записки ЧСВВ*, Серія 2, Секція 2, т. 9 (15), вип. 1–4, Рим: Отці василіяни, с. 276–292.
- Пекар, А., 2014, *Нариси історії Церкви Закарпаття*, т. 3: *Монаше життя*, Ужгород: Ужгородська міська друкарня, 224 с.
- По поводу 900-летнего юбилея крещения русского народа, 1888, *Листокъ*, № 12, с. 177–182.
- Преподобный Нестор (Первый русский летописец), 1886, *Листокъ*, № 10, с. 245–246.
- Рудловчак О., 1983, Газета «Свет» і її попередники. Бібліографія матеріалів «Света», *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, № 12, Пряшів: Братиславське педагогічне видавництво, відділ української літератури в Пряшеві, с. 83–146.
- Русскій монастири на Угорской Руси, 1871, *Временникъ Института Ставропигійского с Месяцесловомъ на год 1872*, Львов: Типографія Ставропигійского Института, с. 114–120.
- Свѣтъ*, 1867, 23 сентября, с. 4.
- Свѣтъ*, 1867, 16 сентября, с. 3–4.
- Свѣтъ*, 1869, 2 февраля, с. 1–2.
- Свѣтъ*, 1870, 23 апрѣля, с. 124.
- Свѣтъ*, 1870, 30 апрѣля, с. 132–133.
- Свѣтъ*, 1870, 13 августа, с. 252.
- Силвестеръ Ковейчакъ. Іеромонахъ, 1866, *Отечественный сборник: Дополнокъ до... «Вѣстника»... для русиновъ Австрійскої державы*, № 45 с. 180.
- Слово*, 1862, 22 септемврія, с. 293.
- Слово*, 1863, 7 декемврія, 1863, с. 381–382.
- Слово*, 1874, 22 юнія, с. 4.
- Слово*, 1885, 25 октября, с. 2.
- Сочка-Боржавин, В., 1995, *Будителі подкарпатських русинов*, Ужгород: Патент, 120 с.
- Тіхий, Ф., 1996, *Розвиток сучасної літературної мови на Підкарпатській Русі*, Ужгород: Патент, 227 с.
- Шевченко, Т., 2003, *Зібрання творів: у 6 т., т. 2: Поезія 1847–1861*, Київ: Наукова думка, 784 с.
- Шематизмъ иноковъ Чина св. Василя Великаго, угорскія области на годъ 1870*, 1869, Унгварь: Типографія вдови Карла Іегера, с. 4–15.

References

- Guzyová, O., 1995, Recepčia slavofilstva v dielach Anatolija Kralyckého a Ivana Syl'vaja s historickou tematikou (porovnávacia štúdia), *Naukovyj zbirnyk Muzeju ukrajinskoj kultury u Svydnyku*, vyp. 20, Prjashiv: Slovacke pedagoghichne vydavnyctvo v Bratislavi, Viddil ukrajinskoj literatury v Prjashivi, s. 654–662. (in Slovakian and Ukrainian).
- A. K., 1864, Istoricheskoe opisanie monastyrej sv. Vasilija V. v Ugorshhinie, *Mesjacoslov" na god" 1865 dlja russkih" ugorskija krajny, Uzhgorod"*: Tipografija Karla Iegera, s. 49–54. (in Russian).
- A. K., 1865, Istoricheskoe opisanie monastyrej sv. Vasilija V. v Ugorshhinie, *Mesjacoslov" na god" 1866 dlja russkih" ugorskija krajny, Uzhgorod"*: Tipografija Karla Iegera, s. 33–35. (in Russian).
- A. K., 1866, Pustynnycheskiy koloniy v Eghypti, *Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistryka»... dlja rusynov Avstryjskoj derzhavy*, № 12, s. 47–48. (in Ukrainian).
- A. K., 1888, Iz" lietopisi Nestora (Vstuplenie), *Listok"*, № 17, s. 257–259. (in Russian).
- A. K., 1889, Monastyr' svjatago otca nashego Nikolaja na Gore Cherneckoj vozlie Mukacheva, *Listok"* № 19, s. 220–222. (in Russian).
- A. K., 1889, Monastyr' svjatago otca nashego Nikolaja na Gore Cherneckoj vozlie Mukacheva, *Listok"*, № 19, s. 220–222. (in Russian).
- A. K., 1890a, Ioannikij Bazilovich, protoigumen, *Listok"*, № 9 s. 97–98. (in Russian).
- A. K., 1890b, Monastyr' Bereznickij, *Listok"*, № 8, s. 92. (in Russian).
- A. K., 1890c, Monastyr' Marija-Povchanskij, *Listok"*, № 3, s. 32–33. (in Russian).
- A. K., 1891, Mukachevskij monastyr', *Novyj Galichanin"*, № 4, s. 50. (in Russian).
- A. Kr., 1891, Monastyr' Krasnobrodskij, *Listok"*, № 9, s. 97–98. (in Russian).
- Babota, L., 1994, *Zakarpatokrajinsjka proza drughojji polovyny XIX stolittja*, Prjashiv: Slovacke pedagoghichne tovarystvo v Bratislavi, Viddil ukrajinskoj literatury v Prjashivi, 255 s. (in Ukrainian).
- Vavryk, M., 1958, *Po vasylijanskykh manastyryjakh*, Toronto: Vydavnyctvo Otciv Vasylijan, 286 s. (in Ukrainian).
- Ghedeon Pazyn. Іjeromonakh ughorskij, 1866, *Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistryka»... dlja rusynov Avstryjskoj derzhavy*, № 7, s. 28. (in Ukrainian).

- Gheorghij Deshkov, 1866, *Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistnyka»... dlja rusynov Avstryjskoj derzhavy*, № 14 s. 56. (in Ukrainian).
- Gholenda, J., 1984, *Anatolij Kralycykj. Zhyttja i tvorchistj*, Prjashiv: Slovacjke pedagoghichne vydavnyctvo v Bratislavi, Vidil ukrajinskoj literatury v Prjashivi, 250 s. (in Ukrainian).
- Gholenda, J., 1980, *Anatolij Kralycykj u zakarpatoukrajinskomu kuljturnomu zhytti mynulogho storichchja*, *Naukovyj zbirnyk Muzeju ukrajinskoj kultury u Svydnyku*, vyp. 9, Prjashiv: Slovacjke pedagoghichne vydavnyctvo v Bratislavi, Vidil ukrajinskoj literatury v Prjashivi, s. 135–206. (in Ukrainian).
- Ghryghorij Buljko. Ijeromonakh Chyna sv. Vasylija V., 1866, *Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistnyka»... dlja rusynov Avstryjskoj derzhavy*, № 6, s. 24. (in Ukrainian).
- Danyljuk, D., 1999, *Istorychna nauka na Zakarpatti*, Uzhgorod: Patent, 352 s. (in Ukrainian).
- Derzhavnyj arkhiv Zakarpatskoj oblasti, f. 64, op. 1, spr. 66, 8 ark. (in Church Slavonic).
- Derzhavnyj arkhiv Zakarpatskoj oblasti, f. 64, op. 1, spr. 636, 1 ark.
- Derzhavnyj arkhiv Zakarpatskoj oblasti, f. 64, op. 5, spr. 60, 2 ark.
- Derzhavnyj arkhiv Zakarpatskoj oblasti, f. 64, op. 5, spr. 121, 12 ark.
- Dzhudzar, Ju., 1986, *Katolyckja Cerkva vizantijsko-slovjansjkogho obrjadu v Jugoslaviji*, Rym: Otci–Vasylijany, 200 s. (in Ukrainian).
- Zhitie svjatogo Antonija Pecherskago, 1865, *Mesjacoslov" na god" 1866 dlja rusckih" ugarskija krainy*, Uzhgorod": Tipografija Karla Iegera, s. 17–19. (in Russian).
- Isaakij Chyrskij. Ijeromonakh, 1866, *Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistnyka»... dlja rusynov Avstryjskoj derzhavy*, № 16, s. 64. (in Ukrainian).
- Ioannykij Skrypka. Ijeromonakh, 1866, *Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistnyka»... dlja rusynov Avstryjskoj derzhavy*, № 8, s. 32. (in Ukrainian).
- Iz" istorii nashih" ugro-russkijh" monastyrej. Monastyr' Grushevskij, *Listok*", 1895, №12, s. 135–136. (in Russian).
- K., 1885, *Chin" soborovanija u nashih" monahov"*, *Listok*", № 4, s. 53–55.
- K., 1888, *Pis'mo v" redakciju. Marija-Povch"*, 30.VI, *Listok*", № 13, s. 197–198.
- Karpat", 1874, 27 jun'ja, s. 4. (in Russian).
- Kichera, V., 2011, *Mukachivskij ighumen Anatolij Kralycykj (1834 – 1894) jak istoryk ChSVV, Istoriya religij v Ukraini*, kn. 1, Ljviv: Loghos, s. 181–186. (in Ukrainian).
- Kossak, M., 1867, *Shematyzm Provynციj Sv. Spasytelja Chyna sv. Vasylija Velykogho v Halycii, ulozhenyj po kapyttuli vidtubvshijsja v monastyri sv. Onufrejskim vo Ljvovi dnja 24 y 25 lypcja 1867 i korotkij pohljad na monastyri i na monashestvo ruske vid zavedenja na Rusi viry Khrystovozi azh po nynishnoe vremja*, Ljvov: Typohrafija Instytutu Stavropyghijskoho, 354 s. (in Ukrainian).
- Kralycykj, A., 1863, *Korotkij opys monastyrja Marija-Povchanskogho Chyna SS. Vasylija V. (v Ughrii), Halychany: literaturnyj sbornyk*, kn. 1, vyp. 2, Ljvov: Typohrafija Instytutu Stavropyghijskoho, s. 150–153. (in Ukrainian).
- Kralickij, A., 1865a, *Rusiny Laborskie v Ugorshhine, Naukovyj sbornik", izdavaemyj literaturnym" Obshhestvom" Galicko-russkoj Maticy*, vyp. 1, L'vov": Knigopechatnja Stavropigijskogo Institutu, s. 103–111. (in Russian).
- Kralickij, A., 1865b, *Spisok" monastyrej China svjatogo Vasilija Velikogo, sushhestvovavshih" inogda v" Maramoroshi (v" Ugorshhinie) i istertyh" imperatorom" Iosifom" II 1788 g., 1865, Naukovyj sbornik", izdavaemyj literaturnym" obshhestvom" Galicko-russkoj Maticy*, vyp. 1–4, L'vov": Knigopechatnja Stavropigijskogo Institutu, s. 50–53. (in Russian).
- Kralickij, A., 1865c, *K" primechanijam na stat'ju «Spisok" monastyrej, sushhestvovavshih inogda v Maramoroshi», Naukovyj sbornik", izdavaemyj literatur. Obshhestvom Galicko-russkoj Maticy*, vyp. 2, L'vov": Knigopechatnja Stavropigijskogo Institutu, s. 111–114. (in Russian).
- Kralickij, A., 1865d, *Sv. Kirill" i Mefodij, slavjanskii apostoly, Miesjacoslov" na god" 1866 dlja rusckih" ugarskija krainy*, Uzhgorod": Tipografija Karla Iegera, s. 20–26. (in Russian).
- Kralickij, A., 1866a, *Arsenij Kocak, doktor svjatogo bogoslovija, Naukovyj sbornik", izdavaemyj literaturnym" obshhestvom Galicko-russkoj Maticy*, vyp. 1–4, L'vov": Knigopechatnja Stavropigijskogo Institutu, s. 66–67. (in Russian).
- Kralycykj A., 1866a, *Pamjatj iz prazdnika. Opysanije chudotvornoj ikony Presvjatoj Divy Marij Marija-Povchanskoy, Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistnyka»... dlja rusynov Avstryjskoj derzhavy*, № 24, s. 93–95. (in Ukrainian).
- Kralickij, A., 1866b, *Pustynniki vo vremena sv. Vasilija V., Mesjacoslov" na 1867 god"*, Uzhgorod": Tipografija Karla Iegera, s. 39–45. (in Russian).
- Kralickij, A., 1871, *Niechto o starinnoj arhimandrii Vohodskoj China sv. Vasilija Velikogo. Po «Slovesnost' i», Literaturnyj sbornik", izdavaemyj Galicko-russkoju Maticiju*, L'vov": Tipografija Stavropigijskogo Institutu, s. 29–30. (in Russian).
- Kralickij, A., 1890, *Monastyr' sv. O. Nikolaja na Gorie Cherneckoj, vozlie Mukacheva (Ugorskoj Rusi), Vremennik" Institutu Stavropigijskogo s" miesjaceslovom" na god" obyknovennyj 1891*, L'vov: Tipografija Institutu Stavropigijskogo, s. 156–158. (in Russian).
- Kralickij, A., 1891, *Ugro-russkij monastyr' v" Marija-Povchi, Viestnik" «Narodnago Doma», № 98, s. 810–811. (in Russian).*
- Kralickij, A., 1892, *Pis'mo v redakciju, Listok*", № 15, s. 176–177. (in Russian).
- L., 1866, *Feofan Prokopovych. Jeromonakh, Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistnyka»... dlja rusynov Avstryjskoj derzhavy*, № 31, s. 124. (in Ukrainian).
- Laborchan, 1866, *Monastyrj Marija-Povchanskij, Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistnyka»... dlja rusynov Avstryjskoj derzhavy*, № 9, s. 33. (in Ukrainian).
- Matfej Mikita, protoigumen. 1802 – 1885, 1885, *Listok*", № 2, s. 22–23. (in Russian).
- Moroz V., 2018a, *«Litopys» i «Kratkoe litoslovie» Mukachivskogho monastyrja: problemy interpretacii, zmistu i doli rukopysnykh dzherel, Naukovyj visnyk Uzhgorodskogho universytetu. Serija: Istoriya*, № 2, s. 34–39. (in Ukrainian).
- Moroz, V., 2018b, *Cherneck ta jogho doba: nacionaljna ta religijna identychnistj u spadshhyni o. Anatolija Kralycykogho, ChSVV (1835 – 1894), Etichna istorija narodiv Jevropy*, № 56, s. 37–53. (in Ukrainian).
- O Chinie sv. Vasilija voobshhe, *Mesjacoslov" na 1865 god"*, 1864, Uzhgorod": Tipografija Karla Iegera, s. 47–49. (in Russian).
- Ot" Mukacheva, 1870, *Sviet"*, 20 avgusta, s. 260. (in Russian).

- Padjak, V., 2004. Anatolij Fedorovych Kralycykij: 110-richchja vid dnja smerti prozajika, etnografa, foljklorysta, zhurnalista (1834 (1835?) – 1894), *Kalendar krajeznavchych pam'jatnykh dat na 2004 rik*, Uzhghorod: Vydavnytvo V. Padjaka, s. 60–64. (in Ukrainian).
- Padjak, V., Pljchenko, L., *O. Anatolij Kralycykij. Bibliohrafichnyj pokazchych*, Uzhghorod: Patent, 112 s. (in Ukrainian).
- Panjko, Ju., 1991. Istorija odnoji leghendy, *Naukovyj zbirnyk Muzeju ukrajinskoji kultury u Svydnyku*, vyp. 17, Prjashiv: Slovackje pedagoghichne vydavnytvo v Bratislavi, Viddil ukrajinskoji literatury v Prjashevi, s. 275–301. (in Ukrainian).
- Pekar, A., 1974. Anatolij Kralycykij, ChSVV – jak istoryk (1835 – 1894), *Zapysky ChSVV*, Serija 2, Sekcija 2, t. 9 (15), vyp. 1–4, Rym: Otcy vasylijany, s. 276–292. (in Ukrainian).
- Pekar, A., 2014, *Narysy istoriji Cerkvy Zakarpattja*, t. 3: *Monashe zhyttja*, Uzhghorod: Uzhghorodska misjka drukarnja, 224 s. (in Ukrainian).
- Po povodu 900-letnego juvileja kreshhenija russkogo naroda, 1888, *Listok*", № 12, s. 177–182. (in Russian).
- Prepodobnyj Nestor (Pervyj russkij letopisec), 1886, *Listok*", № 10, s. 245–246. (in Russian).
- Rudlovchak O., 1983, Ghazeta «Svet» i jiji poperednyky. Bibliohrafija materialiv «Sveta», *Naukovyj zbirnyk Muzeju ukrajinskoji kulturyu Svydnyku*, № 12, Prjashiv: Bratislavske pedagoghichne vydavnytvo, viddil ukrajinskoji literatury v Prjashevi, s. 83–146. (in Ukrainian).
- Russkii monastyri na Ugorskoj Rusi, 1871, *Vremennik" Instituta Stavropigijskogo s Mesjaceslovom" na god 1872*, L'vov": Tipografija Stavropigijskogo Instituta, s. 114–120. (in Russian).
- Svet*", 1867, 23 sentjabrja, s. 4. (in Russian).
- Svet*", 1867, 16 sentjabrja, s. 3–4. (in Russian).
- Svet*", 1869, 2 fevralja, s. 1–2. (in Russian).
- Svet*", 1870, 23 aprelja, s. 124. (in Russian).
- Svet*", 1870, 30 aprelja, s. 132–133. (in Russian).
- Svet*", 1870, 13 avgusta, s. 252. (in Russian).
- Sylvester Kovejchak. Ijeromonakh, 1866, *Otechestvennyj sbornyk: Dodatok do... «Vistnyka»... dlja rusynov Avstrijskoji derzhavy*, № 45 s. 180. (in Ukrainian).
- Slovo*, 1862, 22 septemvrija, s. 293. (in Ukrainian).
- Slovo*, 1863, 7 dekemvrija, 1863, s. 381–382. (in Ukrainian).
- Slovo*, 1874, 22 junija, s. 4. (in Russian).
- Slovo*, 1885, 25 oktjabrja, s. 2. (in Russian).
- Sochka-Borzhavyn, V., 1995, *Budyteli podkarpatskykh rusynov*, Uzhghorod: Patent, 120 s. (in Ukrainian).
- Tikhyj, F., 1996, *Rozvytok suchasnoji literaturnoji movy na Pidkarpatskij Rusi*, Uzhghorod: Patent, 227 s. (in Ukrainian).
- Shevchenko, T., 2003, *Zibrannja tvoriv: u 6 t., t. 2: Poezija 1847–1861*, Kyjiv: Naukova dumka, 784 s. (in Ukrainian).
- Shematizm" inokov" China sv. Vasilija Velikago, ugarskija oblasti na god" 1870, 1869, Ungvar"*: Tipografija vdovy Karla Legeza, s. 4–15. (in Russian).

SUMMARY

MONASTIC HISTORY IN WORKS OF FR. ANATOLIY KRALYCJKYJ OSBM

Volodymyr Moroz

Candidate of History, Research fellow at the Institute of Church History,
Ukrainian Catholic University, Lviv

The article represents an investigation of Fr. Anatolij Kralycykij OSBM (1835 – 1894) heritage as a historian of the monkhood and the Basilian Order of Saint Josaphat. Volodymyr Moroz analyses attempts of this abbot at the Mukachevo Basilian monastery for detecting, exploration, and publishing documents of the XVIII – XIX centuries. The author argues, Fr. Kralycykij tended to publish old documental sources with significant consideration to preserving authenticity, while verifying information from different texts. Still, the abbot not merely was the publisher, because he developed and had been realizing for 1860 – 1890th his unique program of studying Basilian monastic history in Zakarpattia. Volodymyr Moroz deals with Fr. Kralycykij's papers on the history of monasteries in Bixad, Boroniava, Bukova Hirka, Hrushevo, Imstychevo, Krasnyi Brid, Malji Bereznyi, Maria-Povch, Mukachevo, and a set of abolished monasteries in the Maramorosh country. He marks that the monk gradually moved in the mid 1860th from publication old documents about monastic history with commentaries to writing such auctorial essays, which finally constituted the kernel of his intellectual heritage. The article poses a set of Fr. Kralycykij biographical essays about outstanding Basilian monks in Zakarpattia form the next significant group in his legacy. The researcher clarifies the Basilian abbot planned to describe first and foremost biographies of Basilian "protohegumens", who ruled local monastic Province during XVIII – XIX centuries, but also of some Basilian ascetics and theologians. Moreover, Fr. Kralycykij, through his texts, showed his great interest in the spiritual experiences of ancient monks and published papers not only about Near East monastic Fathers but also about st. Cyril and Methodius, st. Anthony of Kyiv, st Nestor the Chronicler. In his intellectual inheritance, the Mukachevo abbot grew and consciously acted as a representative of Ukrainian religious and intellectual history in the second part of the XIX century.

Keywords: Basilian Order of Saint Josaphat, Mukachevo Basilian monastery, Monastic history in Ukraine, Intellectual history, Anatolij Kralycykij.